DOMSTOLENS DOM (Sjette Afdeling)

2. juni 1994 *

I de forenede sager C-401/92 og C-402/92,

angående to anmodninger, som Gerechtshof, Afdelingen for Økonomiske Sager, Hertogenbosch (Nederlandene), i medfør af EØF-traktatens artikel 177 har indgivet til Domstolen for i de for nævnte ret verserende straffesager mod

Tankstation 't Heukske VOF

og

J. B. E. Boermans,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af EØF-traktatens artikel 3, litra f), artikel 5, artikel 30-36 og artikel 86,

har

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, G. F. Mancini, og dommerne M. Diez de Velasco (refererende dommer), C. N. Kakouris, F. A. Schockweiler og P. J. G. Kapteyn,

* Processprog: nederlandsk.

generaladvokat: W. Van Gerven
justitssekretær: fuldmægtig L. Hewlett,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— de tiltalte i hovedsagerne ved advokat van Empel, Amsterdam

— den tyske regering ved Ministerialrat E. Röder og Regierungsdirektor C.-D. Quassowski, Forbundsøkonomiministeriet, som befuldmægtigede

— den nederlandske regering ved juridisch adviseur A. Bos, Udenrigsministeriet, som befuldmægtiget

— Det Forenede Kongerige ved Assistent Treasury Solicitor J. E. Collins, som befuldmægtiget

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved B.-J. Drijber, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtiget,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at Tankstation 't Heukske og J. B. E. Boermans, den nederlandske regering ved adjunct-juridisch adviseur J. W. de Zwaan, Udenrigsministeriet, som befuldmægtiget, Det Forenede Kongerige ved J. E. Collins, bistået af Barrister N. Paines, og Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber har afgivet mundtlige indlæg i retsmødet den 27. januar 1994,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 16. marts 1994,

afsagt følgende

Dom

1 Ved domme af 12. november 1992, indgået til Domstolen den 27. november s.å., har Gerechtshof (Afdelingen for Økonomiske Sager), Hertogenbosch, i medfør af EØF-traktatens artikel 177 forelagt Domstolen en række præjudicielle spørgsmål vedrørende fortolkningen af traktatens artikel 30-36 og artikel 86, sammenholdt med artikel 3, litra f), og artikel 5, med henblik på at afgøre, om de nederlandske bestemmelser om åbningstid for benzinstationer er forenelige med disse traktatbestemmelser.

2 Spørgsmålene er blevet rejst under to straffesager mod henholdsvis Tankstation 't Heukske og J. B. E. Boermans, som ved Gerechtshof er tiltalt for ikke at have overholdt bestemmelserne om butikstid.

3 Artikel 3 i Winkelsluitingswet 1976 (den nederlandske lov om butikstid af 1976) bestemmer dels, at butikker højst må holdes åbne et bestemt antal timer, dels at de skal være lukkede i bestemte perioder. Ifølge lovens artikel 11 kan der ved bekendtgørelse gives tilladelse til at fravige lukkepligten. En sådan tilladelse blev givet ved gennemførelsesbekendtgørelse af 6. december 1977, som indeholdt en fortegnelse over de salgssteder, der må holdes åbne uden for de almindelige butikstider. Ifølge bekendtgørelsens artikel 3 er benzinstationer på visse betingelser fritaget for at overholde butikstiden.

4 Sidstnævnte bestemmelse blev ændret ved bekendtgørelse af 13. december 1988, hvorefter det ved loven indførte forbud ikke finder anvendelse på en butik i en benzinstation, der ligger uden for bymæssig bebyggelse, ved en motorvej eller ved

en motortrafikvej, når der i butikken udelukkende sælges brændstof og smøremidler til køretøjer og både, nødvendige dele og tilbehør til køretøjer og både samt til rengøring og uopsættelige reparationer heraf, toiletartikler, et begrænset udvalg af fødevarer, is, alkoholfrie drikkevarer, tobak og tobaksvarer, såfremt de normalt anvendes på rejsen.

5 Ifølge disse bestemmelser kan benzinstationer, som ligger ved en motorvej eller en motortrafikvej uden for bymæssig bebyggelse, samt dertil knyttede butikker holdes åbne dag og nat og sælge et vist antal varer, der er forbundet med rejsen, såsom benzin og tobaksvarer. Med hensyn til varer, der ikke vedrører rejsen, gælder hovedreglen derimod, det vil sige, at disse varer kun kan sælges i de lovfastsatte åbningstider, som skal være angivet ved samtlige indgangssteder til butikken. Uden for de lovfastsatte åbningstider skal de varer, der ikke vedrører rejsen, opbevares i et lukket skab.

6 Artikel 3, stk. 2, i bekendtgørelsen af 6. december 1977, der ligeledes er ændret ved bekendtgørelse af 13. december 1988, indeholder en tilsvarende undtagelsesbestemmelse for alle andre benzinstationer, idet tobak og tobaksvarer uden for de normale åbningstider dog kun må sælges fra automater.

7 Der er rejst sag mod 't Heukske og Boermans for, i strid med de nationale lovbestemmelser, at have holdt to butikker, der udgjorde en del af benzinstationerne, åbne for publikum, uden at der ved samtlige indgangssteder var anbragt et skilt med angivelse af butikkernes åbningstider. Myndighederne konstaterede yderligere, at butikkerne udbød et vist antal varer, som ikke var knyttet til rejsen, til salg, uden at de var anbragt i skabe, der kunne lukkes. I begge butikker fandt myndighederne ligeledes tobaksvarer, som ikke blev solgt fra automater.

8 't Heukske og Boermans blev i henhold til domme afsagt hhv. den 6. november 1991 og den 9. marts 1992 af economische politierechter i Roermond og Maastricht fundet skyldige efter anklageskriftet. De domfældte ankede til Gerechtshof, Hertogenbosch, idet de bl.a. gjorde gældende, at den nationale lov om butikstid er i strid med fællesskabsretten. Som følge heraf har Gerechtshof besluttet at anmode Domstolen om en præjudiciel afgørelse af følgende spørgsmål:

»1) Er EØF-traktatens bestemmelser, herunder artikel 30-36, henholdsvis artikel 86, sammenholdt med artikel 3, litra f), og artikel 5, til hinder for, at der på grundlag af en i sig selv lovlig ufravigelig ordning med åbningstider, jf. den nederlandske lov om butikstid af 1976, fastsættes gennemførelsesbestemmelser som den (ændrede) gennemførelsesbekendtgørelse af 6. december 1977, hvorefter benzinstationer, butikker i stationsbygninger og lufthavne samt butikker i sygehuse og muséer har henholdsvis gives tilladelse til at udbyde til salg og sælge tobaksvarer, drikkevarer, aviser, musikkassettebånd og levnedsmidler, mens andre, herunder også specialbutikker, har langt mere begrænsede muligheder for at holde åbent?

2) Skal ovennævnte eller andre bestemmelser i EØF-traktaten fortolkes således, at de er til hinder for, at der gøres strafansvar gældende mod indehavere af benzinstationer beliggende ved offentlig vej på grundlag af ovennævnte lov om butikstid og gennemførelsesbekendtgørelse, for så vidt som der herved fastsættes regler for butikker i benzinstationer, hvis disse regler

a) i sig selv ikke berører benzinstationers åbningstider, men kun vedrører spørgsmålet om, under hvilke omstændigheder de nævnte varer må udbydes til salg i benzinstationer og i hvilke tidsrum?

b) indebærer en sondring mellem benzinstationer beliggende ved hovedlandeveje ('Rijkswegen') og benzinstationer beliggende ved andre offentlige veje, således at førstnævnte kategori har større frihed til at udbyde tobak og tobaksvarer til salg end sidstnævnte kategori?

3) Er det for besvarelsen af spørgsmål 2, litra a) og/eller b), af betydning, om der mellem de to kategorier af benzinstationer består en forskel i forholdet mellem den normale omsætning af motorbrændstoffer og andre varer, således at den første kategori omsætningsmæssigt er (væsentlig) mindre afhængig af salget af andre varer end motorbrændstoffer end den anden kategori?

4) Er det for besvarelsen af spørgsmål 2, litra a) og b), og spørgsmål 3 af betydning, om meddelelse af koncession på drift af benzinstationer beliggende ved hovedlandeveje ifølge en ordning fastsat af myndighederne under medvirken af et udvalg bestående af repræsentanter for olieselskaberne er sket på en sådan måde, at olieselskaber med en forholdsvis stor markedsandel har fået en fortrinsstilling?«

9 Med disse spørgsmål ønsker den nationale ret afgjort, om traktatens artikel 30 er til hinder for en ordning vedrørende obligatorisk lukketid for butikker, og om traktatens artikel 86, sammenholdt med artikel 3, litra f), og artikel 5, er til hinder for en sådan ordning, hvorved der sondres mellem forskellige kategorier af erhvervsdrivende, når henses til sammenhængen mellem ordningen som sådan og de nationale bestemmelser vedrørende meddelelse af koncession på drift af benzinstationer.

Traktatens artikel 30

10 Det bemærkes indledningsvis, at i henhold til traktatens artikel 30 er kvantitative indførselsrestriktioner såvel som alle foranstaltninger med tilsvarende virkning forbudt mellem medlemsstaterne.

11 Domstolen skal i denne forbindelse først understrege, at ifølge fast retspraksis skal enhver regulering af handelen i medlemsstaterne, som direkte eller indirekte, aktuelt eller potentielt, kan hindre samhandelen inden for Fællesskabet, anses for en foranstaltning med tilsvarende virkning som kvantitative restriktioner (dom af 11.7.1974, sag 8/74, Dassonville, Sml. s. 837, præmis 5).

12 Det bemærkes videre, at det forhold, at nationale bestemmelser, som begrænser eller forbyder bestemte former for salg, bringes i anvendelse på varer fra andre medlemsstater, derimod ikke kan antages direkte eller indirekte, aktuelt eller potentielt, at hindre samhandelen mellem medlemsstaterne som nævnt i dommen i Dassonville-sagen, såfremt sådanne nationale bestemmelser finder anvendelse på alle de berørte erhvervsdrivende, der udøver virksomhed i indlandet, og såfremt bestemmelserne såvel retligt som faktisk påvirker afsætningen af indenlandsk fremstillede varer og varer fra andre medlemsstater på samme måde. Når disse betingelser er opfyldt, kan anvendelsen af sådanne bestemmelser på salg af varer fra en anden medlemsstat, som opfylder de af denne stat fastsatte regler, ikke antages at forhindre, at varerne får adgang til markedet eller medfører større ulemper i denne henseende end for indenlandsk fremstillede varer. Sådanne bestemmelser falder derfor uden for anvendelsesområdet for traktatens artikel 30 (jf. dom af 24.11.1993, forenede sager C-267/91 og C-268/91, Keck og Mithouard, Sml. I, s. 6097, præmis 16 og 17).

13 For så vidt angår bestemmelser som de i hovedsagerne anfægtede bemærkes, at de i sidstnævnte dom fastsatte betingelser er opfyldt.

14 De omhandlede bestemmelser vedrører nemlig betingelserne med hensyn til tid og sted for at kunne sælge de nævnte varer til forbrugerne. Yderligere finder de uden hensyn til varernes oprindelse anvendelse på alle de berørte erhvervsdrivende og påvirker ikke afsætningen af varer fra andre medlemsstater anderledes end afsætningen af indenlandsk fremstillede varer.

15 Følgelig skal de forelagte spørgsmål besvares med, at traktatens artikel 30 skal fortolkes således, at den ikke finder anvendelse på nationale bestemmelser om butikstid, som gælder for alle erhvervsdrivende i indlandet, og som, såvel retligt som faktisk, påvirker afsætningen af indenlandsk fremstillede varer og varer fra andre medlemsstater på samme måde.

Traktatens artikel 86, sammenholdt med artikel 3, litra f), og artikel 5

16 Det bemærkes, at traktatens artikel 85 og 86 udelukkende vedrører virksomheders adfærd og ikke omfatter medlemsstaternes lov-eller forvaltningsforskrifter. Det fremgår imidlertid af Domstolens faste praksis, at artikel 85 og 86, sammenholdt med traktatens artikel 5, pålægger medlemsstaterne ikke ved lov eller administrativt at indføre eller opretholde foranstaltninger, som kan ophæve den tilsigtede virkning af de for virksomheder gældende konkurrenceregler. Dette er ifølge samme praksis tilfældet, når en medlemsstat enten foreskriver eller fremmer indgåelse af aftaler i strid med artikel 85 eller forstærker sådanne aftalers virkninger eller berøver sine egne bestemmelser deres statslige karakter ved til private erhvervsdrivende at uddelegere ansvaret for at træffe beslutninger om økonomisk intervention (jf. dom af 21.9.1988, sag 267/86, Van Eycke, Sml. s. 4769, præmis 16, og, senest, dom af 28.2.1991, sag C-332/89, Marchandise m.fl., Sml. I, s. 1027, præmis 22).

17 Det bemærkes videre, at det ikke på grundlag af det oplyste kan fastslås, at de omhandlede bestemmelser har til formål at forstærke virkningerne af en bestående aftale. Yderligere kan intet i disse bestemmelser støtte den antagelse, at der ikke er tale om en rent statslig foranstaltning.

18 Følgelig skal den nationale rets spørgsmål besvares således, at de samlede bestemmelser i traktatens artikel 3, litra f), samt artikel 5, 85 og 86 ikke finder anvendelse på sådanne nationale bestemmelser.

Sagens omkostninger

19 De udgifter, der er afholdt af den tyske og den nederlandske regering samt af Det Forenede Kongerige og Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagernes parter udgør et led i de sager, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling)

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af Gerechtshof (Afdelingen for Økonomiske Sager), Hertogenbosch, ved domme af 12. november 1992, for ret:

1) Traktatens artikel 30 skal fortolkes således, at den ikke finder anvendelse på nationale bestemmelser om butikstid, som gælder for alle erhvervsdrivende i

indlandet, og som, såvel retligt som faktisk, påvirker afsætningen af indenlandsk fremstillede varer og varer fra andre medlemsstater på samme måde.

2) De samlede bestemmelser i traktatens artikel 3, litra f), samt artikel 5, 85 og 86 finder ikke anvendelse på sådanne nationale bestemmelser.

Mancini Diez de Velasco Kakouris

Schockweiler Kapteyn

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 2. juni 1994.

R. Grass G. F. Mancini

Justitssekretær Formand for Sjette Afdeling